

نگاهی به جایگاه بین‌المللی شرکت ملی نفت ایران

هادی ابراهیم فتح‌آبادی* • مدیرت برنامه‌ریزی تلفیقی

چکیده

هرساله رتبه‌بندی‌هایی از شرکت‌ها و موسسات بین‌المللی فعال در عرصه نفت و گاز، از سوی برخی موسسات ارائه می‌شود که بعضاً مبنای بسیاری از تحقیقات و بررسی‌های عرصه اقتصاد و انرژی در سراسر دنیا قرار می‌گیرد. ممکن است این رتبه‌بندی‌ها دارای جهت‌گیری‌های خاص و یا سیاسی هم باشند اما فارغ از رتبه‌بندی انجام شده، آنچه مهم است این است که با بررسی این رتبه‌بندی‌ها می‌توان شاخص‌های کلیدی عملکرد یک شرکت موفق در عرصه نفت و گاز را شناسایی و آسیب‌شناسی نمود و از این طریق در جهت حفظ و ارتقای جایگاه بین‌المللی شرکت ملی نفت ایران سیاست‌گذاری‌های لازم را انجام داد. همچنین، در صورت نیاز می‌توان توسط ارگان‌های توانمند داخلی، راساً نسبت به انجام رتبه‌بندی اقدام نموده و رقبای اصلی را شناسایی نمود. شرکت ملی نفت ایران علیرغم فراز و نشیب‌های سیاسی کشور، در سال‌های متمادی به لطف پتانسیل بالقوه و ممتاز مخازن هیدروکربوری در منطقه و در دنیا و تلاش‌های کارکنان و کارمندان توانمند این شرکت توانسته است همواره جایگاه بسیار خوبی را در دنیا به خود اختصاص دهد. اما حفظ این جایگاه و ارتقاء آن قطعاً تلاشی مضاعف می‌طلبد که اگر این تلاش، برنامه‌ریزی شده و هدفمند انجام نشود، ممکن است به اهداف موردنظر منتهی نگردد. در این مقاله تلاش شده تا ضمن بررسی برخی از رتبه‌بندی‌های بین‌المللی انجام شده در دنیا، توصیه‌هایی نیز برای حفظ و ارتقاء جایگاه بین‌المللی شرکت ملی نفت ایران ارائه گردد.

اطلاعات مقاله

* دریافت:

۹۴/۴/۷

* ارسال برای داوری:

۹۴/۵/۱۹

* پذیرش:

۹۴/۱۰/۱

واژگان کلیدی

شرکت ملی نفت ایران
رتبه
شاخص فنی
شاخص اقتصادی

مقدمه

دنیای صنعت نفت و گاز امروز، دنیای رقابتی سخت و سریع بوده که در آن، شرکت‌های مطرح در عرصه نفت و گاز روزانه به دنبال افزایش توانمندی و دانش خود در عرصه‌های مختلف اکتشاف، استخراج، انتقال و توزیع انرژی به مبادی مصرف می‌باشند. ایالات متحده آمریکا به تنهایی در سال ۲۰۱۴ روزانه بیش از ۱۹ میلیون بشکه نفت خام مصرف کرد که حدود ۱۹/۹ درصد کل مصرف نفت دنیاست [۱]. پیش‌بینی می‌شود مصرف انرژی تا سال ۲۰۴۰، حدود ۳۷ درصد افزایش داشته باشد [۲-۳]. بنابراین، رقابت در عرصه تولید و عرضه نفت و گاز کماکان تا سال‌ها ادامه خواهد داشت. اما در حال حاضر بازیگران اصلی صنعت انرژی دنیا و به‌ویژه نفت و گاز چه کسانی هستند؟ چه شرکت‌هایی جایگزین هفت خواهران نفتی شده‌اند؟ چه کنیم تا در زمره‌ی شرکت‌های تراز اول دنیا در عرصه انرژی باقی بمانیم؟ برای پاسخ به این سوالات

لازم است شرکت‌های مطرح نفت و گاز دنیا، یعنی همان رقبای اصلی را شناسایی و رتبه‌بندی کرده و نقاط قوت و ضعف هر یک را با دقت بررسی نماییم. این شاخص‌ها لازم است در سال‌های آتی پایش شوند و در خصوص آن‌ها سیاست‌گذاری لازم انجام پذیرد. در دنیای رقابت انرژی امروز باید هوشیار و باشتاب عمل نمود، در غیر اینصورت به سرعت بازار انرژی را به دیگر رقبای واگذار خواهیم کرد.

۱- رتبه‌بندی شرکت‌ها

بررسی رتبه‌بندی شرکت‌ها در منابع مطالعاتی نشان می‌دهد که انواع رتبه‌بندی‌ها با شاخص‌های مختلف توسط موسسات متفاوتی انجام شده است. برخی از این موسسات تمامی شرکت‌ها با انواع فعالیت‌ها را در آمار خود در نظر گرفته اند، این در حالی است که برخی دیگر، فقط شرکت‌های فعال در زمینه انرژی را رتبه‌بندی

کرده‌اند. در حال حاضر چندین موسسه با در نظر گرفتن شاخص‌های متفاوت نسبت به رتبه‌بندی شرکت‌های نفت و گاز دنیا اقدام نموده‌اند. یکی از این موسسات که شاخص‌های رتبه‌بندی خود را معطوف به ۶ شاخص عملیاتی و فنی نموده، موسسه Petroleum Intelligence است [۴] که در هفته‌نامه خود که در نوامبر سال ۲۰۱۳ منتشر گردید، ۵۰ شرکت معتبر در عرصه نفت و گاز را از لحاظ: ۱- مخازن نفت خام، ۲- مخازن گاز طبیعی، ۳- تولید نفت خام، ۴- تولید گاز طبیعی، ۵- فروش محصولات فرآورشی شده و ۶- ظرفیت فرآوری، طبقه‌بندی نموده است. ۱۰ شرکت برتر در رتبه‌بندی این موسسه در جدول ۱ آمده است: یکی دیگر از موسساتی که رتبه‌بندی شرکت‌های انرژی را منتشر نموده، موسسه Platts است [۵]. این موسسه ۴ شاخص مالی: ۱- دارایی‌ها، ۲- درآمد، ۳- سودها و ۴- نرخ

* نویسنده‌ی عهده‌دار مکاتبات (hadifathabadi@yahoo.com)

مخازن نفتی و میعانات گازی بوده (با بیش از ۲۶۱ میلیارد بشکه اثبات شده - حدود ۱۵ درصد کل مخازن دنیا) و دارای بیشترین تولید روزانه نفت خام و میعانات گازی در جهان می باشد (با بیش از ۱۲ میلیون بشکه در روز - حدود ۱۴ درصد نفت خام تولیدی کل دنیا، که میانگین روزانه در حدود ۲/۵ میلیون بشکه به صادرات اختصاص داشته است). ذخایر گاز این شرکت ۲۹۴ تریلیون فوت مکعب گاز طبیعی است (اطلاعات پایان سال ۲۰۱۴). این شرکت تنها با تولید از بزرگترین میدان نفتی دنیا (میدان غوار) حدود ۵ میلیون بشکه نفت خام تولید می کند. ظرفیت پالایشی این شرکت در حال حاضر بیش از ۵/۳۷۵ میلیون بشکه است که برخی از پالایشگاهها را بصورت مالکیت کامل (۴ پالایشگاه) و برخی دیگر را با عقد قراردادهای مختلف در اختیار دارد. این شرکت در بحث رعایت مسائل زیست محیطی از شرکت های پیشتاز منطقه است. همچنین بر اساس برخی از منابع خبری و به لحاظ میزان دارایی، این شرکت با ارزش ترین

Financial Times، Time، Wikipedia، Metro UK، FIFA، UEFA، Greenpeace، The Guardian، The Independent و سایت اینترنتی شرکت های نفتی معتبر است [۶-۱۰]. شاخص های رتبه بندی در این مراجع شامل شاخص های متفاوتی از جمله شاخص های فنی و مالی و ... می باشند. آخرین رتبه بندی ذکر شده در این سایت در جدول ۳- نشان داده شده است. به نظر می رسد شاخص های رتبه بندی این موسسه جامع تر از دیگر موسسات رتبه بندی است. در ادامه علاوه بر شرکت ملی نفت ایران به توضیح مختصری درباره ی شرکت های رقیب شرکت ملی نفت ایران در رتبه بندی ها و بررسی برخی از نقاط قوت و ضعف آن ها پرداخته می شود.

۲- معرفی برخی از شرکت های بزرگ نفت و گاز دنیا

۲-۱- شرکت سعودی آرامکو

این شرکت بزرگترین شرکت دنیا از لحاظ

بازگشت سرمایه را ملاک رتبه بندی خود قرار داده است. آخرین رتبه بندی این شرکت مربوط به سال ۲۰۱۴ است که ۲۵۰ شرکت معتبر انرژی دنیا را رتبه بندی نموده است. در جدول ۲- رتبه بندی مربوط به ۱۰ شرکت برتر انرژی دنیا از دیدگاه این موسسه آمده است:

شرکت ملی نفت ایران در رتبه بندی این موسسه در بین ۲۵۰ شرکت بین المللی اول دنیا، در رتبه بندی قرار نگرفته است. بعضی از این شرکت ها مستقیماً تحت کنترل دولت ها بوده و برخی دیگر توسط اشخاص و یا ارگان های خصوصی اداره می شوند.

رتبه بندی دیگر شرکت های بزرگ نفت و گاز دنیا توسط موسسه OilandGasIQ انجام شده و مربوط به پایان سال ۲۰۱۳ است [۶]. این رتبه بندی تقریباً از اغلب مراجع موجود و معتبر در رابطه با آمار انرژی استفاده نموده است. این مراجع شامل Forbes، Wood Mackenzie، Harvard Business EIA، OPEC، Energy Business Review،

رتبه بندی شرکت های بین المللی نفت و گاز توسط موسسه Petroleum Intelligence

رتبه نهایی	نام شرکت	تولید		منابع		فروش محصولات		ظرفیت فرآورش	
		گاز (میلیون فوت مکعب/ روز)	مایعات (هزار بشکه/ روز)	گاز (میلیارد فوت مکعب)	مایعات (میلیون بشکه)	هزار بشکه/ روز)	ظرفیت فرآورش (هزار بشکه/ روز)		
۱	سعودی آرامکو	۹۹۸۸	۱۰۷۰۰	۲۶۰۲۰۰	۲۸۴۸۰۰	۷	۳۱۵۸	۲۴۰۲	۸
۲	ملی نفت ایران	۳۶۸۰	۱۵۴۸۶	۱۵۷۰۰۰	۱۱۸۷۲۷۹	۱۱	۲۴۲۷	۱۶۸۱	۱۴
۳	اکسان موبیل	۲۱۸۵	۱۲۳۲۲	۱۲۸۱۶	۷۴۰۹۱	۱۲	۶۱۷۴	۵۳۷۵	۱
۴	پتروچاینا	۳۰۵۰	۹۰۴۷	۲۴۰۰۳	۱۰۶۴۹۸	۱۰	۲۳۴۲	۴۴۲۱	۳
۵	پترولئوس دی ونزولا	۲۹۰۵	۴۴۵۶	۲۹۷۷۳۵	۱۹۶۴۰۹	۶	۲۱۸۲	۲۸۲۲	۶
۶	بریتیش پترولیوم	۲۰۵۶	۷۳۹۳	۱۰۰۵۰	۴۰۳۰۵	۱۶	۵۶۵۷	۲۶۸۱	۷
۷	رویال داچ شل	۱۶۳۳	۹۴۴۹	۶۱۹۶	۴۲۷۹۲	۱۵	۶۲۳۵	۳۳۶۰	۴
۸	گازپروم	۹۳۰	۴۷۰۵۰	۹۸۷۹	۶۷۴۲۳۰	۲	۱۰۱۸	۱۲۸۷	۱۸
۹	شورون	۱۷۶۴	۵۰۷۱	۶۴۸۱	۲۹۱۹۵	۲۳	۲۷۶۵	۱۹۵۳	۱۲
۱۰	توتال	۱۲۲۰	۵۸۸۰	۵۶۸۵	۳۰۸۷۷	۲۲	۳۴۰۳	۲۰۴۸	۱۱

شرکت دنیاست. (ارزش دارایی‌های این شرکت تا ۱۰ تریلیون دلار هم ذکر شده است.) [۹-۱۱].

۲-۲- شرکت گازپروم

این شرکت با تولید روزانه ۱۶۰۰ میلیون متر مکعب گاز طبیعی، حدود ۱۶ درصد کل تولید گاز دنیا و با داشتن حدوداً ۱۶۸۹۰۰ کیلومتر خطوط اصلی انتقال گاز و ۲۴۷ ایستگاه

تقویت فشار با مجموع ظرفیت ۴۵/۹ گیگاوات، بزرگترین شبکه انتقال گاز دنیا را داراست. شرکت گازپروم در سال ۲۰۱۳ دارای ذخایر گاز طبیعی به میزان ۲۳/۲۴ تریلیون مترمکعب، ذخایر میعانات گازی ۷۲۲۵ میلیون بشکه و ذخایر نفت خام ۹۱۵۴ میلیون بشکه بوده است. تولید گاز این شرکت در سال ۲۰۱۴، ۴۴۳/۹ میلیارد مترمکعب و تولید نفت خام ۲۵۸ میلیون بشکه گزارش شده است. ظرفیت فرآورش

گاز این شرکت در سال ۲۰۱۳، ۵۳/۵ میلیارد مترمکعب بوده است و در سال ۲۰۱۴، ۳۰/۵ میلیارد مترمکعب گاز و ۴۹۷ میلیون بشکه نفت خام فرآورش کرده است. این شرکت به غیر از پرتقال و اسپانیا، به ۲۵ کشور اروپایی گاز صادر می‌کند. در سال ۲۰۱۴، ۴۰ درصد درآمد گازپروم ناشی از صادرات گاز به اروپا بوده است [۱۲ و ۱۳].

شرکت گازپروم دارای بیش از صد شرکت تابعه و زیرمجموعه است؛ این شرکت‌ها که در کشورهای مختلف قرار دارند در صنایع مختلفی (نفت و گاز، برق، ورزش و...) فعالیت کرده و بصورت زیرمجموعه‌های مستقل و یا نیمه‌مستقل مدیریت می‌شوند. درآمد این شرکت در سال ۲۰۱۱ حدود ۸ درصد تولید ناخالص ملی روسیه بوده است.

گازپروم، در جریان حادثه قطع موقت صادرات گاز به اوکراین، در ماه ژانویه ۲۰۰۶ ثابت کرد که می‌تواند در حکم یک فروشنده ویژه عمل کند، بدون آنکه نیازی به کمک گرفتن از نیروهای نظامی داشته باشد. در سال ۲۰۰۷ دومای روسیه، به گازپروم و شرکت دولتی ترانس نفت اجازه داد تا نیروی‌های امنیتی-نظامی خود که قدرتی بیشتر از شرکت‌های خصوصی امنیتی دارند را تشکیل دهند! [۹]

۳-۲- شرکت ملی نفت ایران

شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۲۷ و پس از ملی شدن صنعت نفت ایران تشکیل و جایگزین شرکت نفت ایران-انگلیس شد. بر اساس آمار ارائه شده توسط شرکت بریتیش پترولیوم، شرکت ملی نفت ایران در پایان سال ۲۰۱۴ دارای ۱۵۷/۸ میلیارد بشکه ذخایر اثبات شده نفت خام (۹/۳ درصد کل ذخایر دنیا) و ۳۴ میلیارد مترمکعب ذخایر اثبات شده گاز طبیعی (۱۸/۲ درصد کل ذخایر دنیا) بوده است. همچنین تولید نفت خام ایران میانگین ۳۶۱۴ هزار

رتبه بندی شرکت‌های بین‌المللی

رتبه نهایی	نام شرکت	دارایی‌ها (میلیون دلار)	درآمدها ناخالص (میلیون دلار)	سود (میلیون دلار)	سرمایه‌گذاری بازگشت (درصد)	رشد ترکیبی ۳ ساله درآمدها (درصد)
۱	اگسون موبیل	۳۴۶۸۰۸	۳۹۳۷۱۶	۳۲۵۸۰	۱۶	۴/۵۹
۲	بریتیش پترولیوم	۳۰۵۶۹۰	۳۷۹۶۳۱	۲۳۴۴۹	۱۳	۸/۵
۳	شورون	۲۵۳۷۵۳	۲۱۱۶۶۵	۲۱۴۲۳	۱۲	۳/۷
۴	گازپروم	۳۸۵۴۳۱	۱۴۷۶۰۰	۳۲۶۸۱	۱۰	۱۲/۷
۵	رویال داچ شل	۳۵۷۵۱۲	۴۵۱۲۳۵	۱۶۳۷۱	۷	۷
۶	روس نفت	۲۱۶۲۳۵	۱۳۰۴۰۶	۱۵۶۳۴	۱۰	۳۴/۲
۷	پتروچاینا	۳۷۴۹۳۰	۳۶۱۴۸۵	۲۰۷۴۶	۷	۱۶/۲
۸	توتال	۲۳۵۹۹۴	۲۳۳۴۹۷	۱۱۴۸۱	۸	۶/۹
۹	موسسه شیمیایی و نفت چین	۲۲۱۳۸۰	۴۶۰۹۸۸	۱۰۵۸۷	۷	۱۴/۶
۱۰	کونوکو فیلیپس	۱۱۸۰۵۷	۵۶۸۵۶	۷۹۷۸	۱۱	- ۰/۵

رتبه‌بندی شرکت‌های بین‌المللی نفت و گاز توسط موسسه OilandGasIQ

رتبه	نام شرکت
۱	سعودی آر امکو
۲	گازپروم
۳	ملی نفت ایران
۴	اکسان موبیل
۵	روس نفت
۶	رویال داچ شل
۷	پتروچاینا
۸	پمکس
۹	شورون
۱۰	نفت کویت

نفتی و تاسیسات پالایشی نفت ایران در اختیار شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران می‌باشد [۹].

۲-۴- شرکت اکسان موبیل

در سال ۱۹۹۸ با ادغام دو شرکت اکسان و موبیل با سرمایه ای به میزان ۷/۷۳ میلیارد دلار بزرگترین شرکت آمریکایی تا آن زمان شکل گرفت.

ذخایر نفت و گاز این شرکت در پایان سال ۲۰۱۴، ۳/۲۵ میلیارد بشکه معادل نفت خام برآورد شده است (۵۴ درصد ذخایر هیدروکربور مایع و ۴۶ درصد ذخایر گاز طبیعی). این شرکت با در اختیار داشتن ۳۷ پالایشگاه نفت در ۲۱ کشور دنیا، با ظرفیت فرآورش روزانه ۳/۶ میلیون بشکه نفت خام، بزرگترین شرکت فرآورش کننده نفت خام در دنیا است. تولید روزانه نفت خام این شرکت در سال ۲۰۱۴، ۱۱/۲ میلیون بشکه و تولید گاز طبیعی ۵۸۸/۳۱۵ میلیون مترمکعب گزارش شده است. این شرکت به علت حادثه برخورد نفتکش اکسان والتز به صخره‌ای در آلاسکا در سال ۱۹۸۹ که باعث نشت حدود ۱۱ میلیون گالن آمریکایی نفت خام در دریا شد مورد انتقادات و شکایات زیادی از طرف موسسات حامی محیط زیست بوده است و در نهایت هم به پرداخت ۵ میلیارد دلار خسارت محکوم گردید که البته در تجدیدنظر حکم به کمتر از نصف این مبلغ کاهش یافت. این شرکت همچنین حوادث زیست محیطی مهم دیگری به خاطر ترکیدن خطوط لوله نفت در خشکی و دریا داشته است. حدود ۷۰ درصد درآمد این شرکت از فعالیت‌های بخش بالادستی نفت و گاز بوده است [۹ و ۱۴].

۲-۵- شرکت روس نفت

این شرکت، ابتدا با تزریق دارایی‌های شرکت "روس نفت گاز"، که از شرکت‌های زیرمجموعه

گاز بوده است. لازم به ذکر است که راهبری خطوط انتقال گاز و تاسیسات پالایشی ایران در اختیار شرکت ملی گاز ایران است. ظرفیت پالایش نفت ایران در سال ۲۰۱۴ حدود ۱/۹ میلیون بشکه نفت خام در روز بوده است که راهبری خطوط انتقال نفت خام و فرآورده‌های

بشکه در روز (۴ درصد کل تولید دنیا) و تولید گاز طبیعی نیز ۶/۱۷۲ میلیارد مترمکعب در سال ۲۰۱۴ بوده است (۵ درصد کل تولید دنیا) [۱]. ظرفیت پالایشی جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۱۳، ۵۲۰ میلیون مترمکعب در روز و دارای ۲۸۰۰۰ کیلومتر خطوط اصلی فشار قوی

سال تاسیس	محل استقرار ساختمان مرکزی
۱۹۳۳ (با نام شرکت استاندارد اویل کالیفرنیا - عربستان) ۱۹۴۴ (با نام شرکت نفتی عربستان - آمریکا) ۱۹۸۸ (با نام شرکت نفت عربستان سعودی)	محل استقرار ساختمان مرکزی
میزان سهم دولت در شرکت	٪۱۰۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۳۷۸
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	تا ۱۰۰۰۰ هم گزارش شده است
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۵)	۶۰۰۰۰

سال تاسیس	محل استقرار ساختمان مرکزی
۱۹۸۹	مسکو - روسیه
میزان سهم دولت در شرکت	٪۵۰/۲۳
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۱)	۱۵۸/۱
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۲۶۵/۳۶
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۲)	۳۹۳۰۰۰

سال تاسیس	محل استقرار ساختمان مرکزی
۱۹۴۸	تهران - ایران
میزان سهم دولت در شرکت	٪۱۰۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۲)	۱۱۰
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۲)	۲۰۰
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۱)	۴۱۰۰۰

سال تاسیس	محل استقرار ساختمان مرکزی
۱۸۷۰ (با نام استاندارد اویل) ۱۹۹۸ (ادغام دو شرکت اکسان و موبیل)	ایروینگ - تگزاس - ایالات متحده آمریکا
میزان سهم دولت در شرکت	٪۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۳۹۴/۱۰۵
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۳۴۹/۴۹۳
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۵)	۷۵۳۰۰

وزارت نفت و گاز اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی محسوب می‌شد، راه‌اندازی گردید و پس از خرید دارایی‌های بزرگترین شرکت نفتی روسیه، یوکاس، در مزایده دولتی، به یک شرکت نفتی بزرگ تبدیل شد. فعالیت عمده شرکت روس نفت، در اکتشاف، استخراج و پالایش نفت خام و گاز طبیعی، همچنین تولید محصولات پتروشیمی متمرکز می‌باشد. از ماه مارس سال ۲۰۱۳ در پی خریداری سومین شرکت بزرگ نفتی روسیه، تی‌ان‌کی-پی‌پی، توسط روس نفت، این کمپانی به‌عنوان بزرگترین شرکت نفتی روسی، شناخته می‌شود. این شرکت در حال حاضر سومین تولیدکننده گاز در روسیه است [۹]. میانگین روزانه تولید نفت خام و مایعات هیدروکربوری این شرکت در سال

۲۰۱۴، ۴/۱ میلیون بشکه در روز و تولید گاز طبیعی آن در این سال روزانه حدود ۱۵۵ میلیون مترمکعب بوده است. این شرکت در همین سال ۹۹/۸ میلیون تن نفت خام (معادل ۷۲۸/۵۴ میلیون بشکه) را فرآورش نموده است. ذخایر نفت شرکت روس نفت در سال ۲۰۱۳، حدود ۵۴ میلیارد بشکه نفت خام و ذخایر گاز ۳۰۷۷ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی بوده است [۱۵ و ۱۶].

۲-۶- شرکت رویال داچ شل

شرکت هلندی-بریتانیایی است که دفاتر مرکزی آن، در شهر لاهه، هلند و لندن مستقر می‌باشند. رویال داچ شل، از اولین شرکت‌های نفت و گاز جهان به‌شمار می‌رود. حوزه فعالیت‌های شرکت رویال داچ شل، کل زنجیره

صنعت نفت و گاز است. از اکتشاف، استخراج و پالایش نفت خام و گاز طبیعی گرفته تا توزیع و بازاریابی نفت، گاز و فراورده‌های نفتی. بخش دیگر عملیات شرکت شل، مربوط به احداث خطوط لوله انتقال و نیز ساخت پالایشگاه‌ها و کارخانجات پتروشیمی می‌باشد. این شرکت همچنین، در زمینه تولید و ارائه محصولات پتروشیمی، فراورده‌های شیمیایی، تولید و توزیع برق فعالیت می‌کند. کمپانی شل، بزرگ‌ترین عرضه‌کننده انرژی‌های تجدیدپذیر، در جهان است که شامل: سوخت‌های زیستی، انرژی بادی، انرژی خورشیدی و هیدروژنی می‌باشد. تولید نفت و گاز شرکت شل در سال ۲۰۱۴، ۳/۱ میلیون بشکه معادل نفت خام و ذخایر نفت و گاز این شرکت در حدود ۱۴ میلیارد بشکه معادل نفت خام می‌باشد. ظرفیت فرآوری نفت خام در اختیار این شرکت ۳/۳ میلیون بشکه در روز است [۹ و ۱۷ و ۱۸].

۲-۷- شرکت پتروچاینا

این شرکت، بزرگترین تولیدکننده نفت خام در کشور چین است. عوامل فراوانی در موفقیت این شرکت دخالت داشته ولی مهمترین عامل، استفاده از سیاست انحصار دوگانه شرکت‌های پتروچاینا و ساینوپک، در بازار نفت و گاز چین و سپس ادامه همان سیاست در سطح آسیا بود که باعث شد این دو شرکت به بزرگترین شرکت‌های نفتی قاره آسیا مبدل گردند. در طول سال‌های بعد، با سرعت بیشتری به توسعه فعالیت‌های خود پرداختند که حاصل آن، ورود به بازار نفت و گاز آفریقا، سپس آمریکا و حتی اروپا بود. ذخایر نفت و گاز در اختیار این شرکت به ترتیب ۱۱/۱۲۸ میلیارد بشکه و ۱۸۸۷/۳۸ میلیارد مترمکعب است و تولید نفت و گاز این شرکت نیز ۳/۱ میلیون بشکه/روز نفت خام و حدود ۵۶ میلیون مترمکعب در روز گاز طبیعی بوده است [۹ و ۱۹ و ۲۰].

سال تاسیس	۱۹۹۳
محل استقرار ساختمان مرکزی	مسکو - روسیه
میزان سهم دولت در شرکت	۱۶/۷۵٪ شرکت بریتیش پترولیوم
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۲)	۱۰۲
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۱۴۴/۶۶
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۲)	۱۰۶۰۰۰

سال تاسیس	۱۹۰۷
محل استقرار ساختمان مرکزی	لاهبه - هلند
میزان سهم دولت در شرکت	۰٪
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۴۲۱/۱۰۵
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۴)	۳۵۳/۲۹۴
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۴)	۹۲۰۰۰

سال تاسیس	۱۹۹۹
محل استقرار ساختمان مرکزی	پکن - چین
میزان سهم دولت در شرکت	۱۰۰٪
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۳۶۴/۳۱
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۳۷۷/۸۷
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۴)	۵۴۴۰۸۳

۲-۸- شرکت پمکس

شرکت نفت دولتی مکزیک است که در سال ۲۰۱۰ میلادی با دارایی ۴۱۵/۷۵ میلیارد دلار، به عنوان بزرگترین شرکت مکزیک شناخته شد. این شرکت هم‌اکنون دومین شرکت بزرگ آمریکای لاتین، بر پایه میزان درآمد سالیانه شناخته می‌شود [۹]. تولید منابع هیدروکربوری مایع این شرکت در سال ۲۰۱۳ برابر ۲/۵۲۲ میلیون بشکه در روز و تولید گاز طبیعی این شرکت برابر با ۱۶۰/۸۱ میلیون مترمکعب در روز بوده است. این شرکت در این سال به‌طور میانگین ۱/۲۲۲ میلیون بشکه نفت خام و ۱۲۴/۷۱ میلیون مترمکعب در روز فرآورش نموده است. ذخایر هیدروکربوری شرکت پمکس در ژانویه ۲۰۱۴، ۱۳/۴۳۸ میلیارد بشکه معادل نفت خام بوده است [۲۱].

۲-۹- شرکت شورون

شورون بازمانده شرکت نفت استاندارد اویل کالیفرنیا (سو کال)، یکی از هفت خواهران نفتی می‌باشد. این شرکت دارای عملیات در بیش از ۱۸۰ کشور جهان حضور داشته و تقریباً در تمامی زمینه‌های صنایع نفت و گاز و نیز تولید انواع انرژی‌های تجدیدپذیر، فعالیت می‌نماید. این فعالیت‌ها، شامل: اکتشاف، استخراج، پالایش، بازاریابی و حمل و نقل نفت خام و گاز طبیعی و نیز تولید انواع محصولات شیمیایی و پتروشیمیایی و تولید برق می‌باشد. در شورون نیز همانند سایر شرکت‌های نفتی، حوادث غیرمترقبه و انفجارهایی در حین کار، وجود داشته و انجمن‌های فعال در زمینه محیط‌زیست، چندین بار از این شرکت به دلیل آلوده کردن محیط‌زیست، شکایت کرده‌اند. به عنوان مثال، فقط پروژه شورون در پالایشگاه ریچموند، ۱۱

میلیون پوند مواد سمی منتشر کرد [۹]. این شرکت دومین تولیدکننده نفت خام در آمریکاست. مخازن اثبات شده در اختیار این شرکت در پایان سال ۲۰۱۴، ۱۱/۱ میلیارد بشکه معادل نفت خام بوده است. میانگین تولید نفت خام این شرکت نیز در سال ۲۰۱۴، ۲/۵۷۱ میلیون بشکه در روز بوده است (۲۶ درصد کل تولید نفت خام آمریکا). این شرکت پروژه‌هایی برای برداشت گاز طبیعی از سازندهای شیلی در پنسیلوانیا، اوهایو و میشیگان در دست اجرا دارد [۲۲].

۲-۱۰- موسسه نفت کویت

موسسه نفت کویت، شرکت ملی نفت کویت است که کلیه شرکت‌های حوزه نفت و گاز مستقر در این کشور، زیرمجموعه‌ای از این شرکت به‌شمار می‌آیند. در مجموع تاکنون ۱۲ شرکت تابعه و زیرمجموعه این شرکت تشکیل شده است. موسسه نفت کویت، دارای پالایشگاه در منطقه بنلوکس است. همچنین مالک یک پالایشگاه در شهر رتردام، هلند است که از طریق مشارکت در ترمینال یوروپورت، محصولاتش را انتقال می‌دهد. موسسه نفت کویت در ابتدای سال ۱۹۹۸ اقدام به خریداری دفاتر و بخشی از دارایی‌های شرکت بی‌پی (بریتیش پترولیوم) در کشور بلژیک نمود. این شرکت تا اواخر سال ۱۹۹۸ کلیه سهام و دارایی‌های شرکت بی‌پی بلژیک را خریداری کرد. در سال ۱۹۹۹ موسسه نفت کویت، تمامی جایگاه پمپ بنزین شرکت آرال آگک در کشور بلژیک را نیز خریداری کرد. امروزه پایگاه اصلی این شرکت در اروپا، در کشور بلژیک قرار دارد [۹]. موسسه نفت کویت دارای ذخایر نفت خام اثبات شده به میزان ۱۱۱ میلیارد بشکه (حدود ۶/۵ درصد کل ذخایر نفت دنیا) و ذخایر گاز طبیعی به میزان ۱/۸ تریلیون مترمکعب بوده و درآمد نفتی آن، حدود ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی کویت می‌باشد. تولید نفت خام این شرکت در سال ۲۰۱۳ حدود

سال تاسیس	۱۹۳۸
محل استقرار ساختمان مرکزی	مکزیکوسیتی - مکزیک
میزان سهم دولت در شرکت	٪۱۰۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۱۲۸/۶۷۱
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۴۱۵/۷۵
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۴)	۱۳۸۲۱۵

سال تاسیس	۱۹۸۴
محل استقرار ساختمان مرکزی	سان رامون - کالیفرنیا - ایالات متحده آمریکا
میزان سهم دولت در شرکت	٪۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۲۱۱/۹۷
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۲۵۳/۷۵۳
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۳)	۶۴۶۰۰

سال تاسیس	۱۹۸۰
محل استقرار ساختمان مرکزی	کویت - کویت
میزان سهم دولت در شرکت	٪۱۰۰
درآمد ناخالص سالیانه (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۱۳۳/۰۴۴
کل دارایی‌ها (میلیارد دلار) (سال ۲۰۱۳)	۱۰۰/۲۵۱
تعداد کارکنان (سال ۲۰۱۳)	۱۸۳۳۸

مؤسسة البترول الكويتية
Kuwait Petroleum Corporation

۳/۱۲۷ میلیون بشکه در روز بوده است [۲۳].

نتیجه‌گیری

- با بررسی رتبه‌بندی‌های ارائه شده می‌توان شاخص‌های کلیدی عملکرد (KPI) فنی و اقتصادی و ... را استخراج نموده و با ارزیابی این شاخص‌ها، نقاط قوت و ضعف را شناسایی و در جهت حفظ نقاط قوت و برطرف نمودن نقاط ضعف چاره‌جویی نمود.

- شناسایی موسسات رتبه‌بندی معتبر و در صورت لزوم، انجام رتبه‌بندی و امتیازدهی توسط یکی از موسسات داخلی کشور (مانند موسسه مطالعات انرژی، معاونت امور بین‌الملل وزارت نفت و یا ...) در جهت شناسایی رقبای اصلی شرکت ملی نفت ایران.

- پایش مستمر شاخص‌های کلیدی عملکرد و وضعیت شرکت‌های رقیب در بازه‌های حداکثر یک‌ساله، الگوبرداری از فعالیت‌های کلیدی و استراتژیک آن کشورها در جهت ارتقاء جایگاه و درس گرفتن از عواملی که باعث افت جایگاه برخی کشورها شده است. قطعاً برای شناسایی شاخص‌ها، شناسایی رقبای اصلی و پایش فعالیت‌ها، به ساختاری منسجم و مستقل و کارشناسانی خیره نیاز خواهد بود.

- آنچنانکه از آمارهای ارائه شده مشخص

یا بلندمدت تنزل دهد. بنابراین، همیشه عملیات ایمن و مطمئن و نیز رعایت قوانین ملی و بین‌المللی زیست‌محیطی باید سرلوحه فعالیت‌های نفت و گاز در شرکت ملی نفت ایران قرار گیرد، به‌خصوص در فعالیت‌های نفت و گاز در دریا این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

- دولتی بودن ساختار شرکت ملی نفت ایران یکی از عواملی است که کاهش سوددهی این شرکت و کاهش رقابت با شرکت‌های هم‌تراز بین‌المللی را در پی داشته است. بنابراین، خصوصی‌سازی و داشتن نگاه بنگاه‌مدارانه به شرکت ملی نفت ایران، افزایش سود و سطح درآمد و در مجموع بهبود شاخص‌های اقتصادی این شرکت را به دنبال خواهد داشت.

- با توجه به ریسک بالای سیاسی و اقتصادی منطقه خاورمیانه، قطعاً امر بازاریابی و فروش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که تنوع در سبد صادراتی، ایجاد بسترهای مناسب قانونی و فنی و افزایش سطح کیفی محصولات عرضه شده و ... می‌تواند در این عرصه مورد توجه قرار گیرد.

- ایجاد بسترهای قانونی و فنی و اقتصادی جهت سرمایه‌گذاری خارجی در کشور باعث افزایش سطح درآمد و سودآوری و ارتقاء شاخص‌های فنی و اقتصادی شرکت ملی نفت ایران خواهد شد. ■

است، وضعیت رتبه شرکت ملی نفت ایران از لحاظ مالکیت مخازن نفت و گاز جایگاهی ممتاز در دنیاست، اما از لحاظ ظرفیت فرآوری نفت و گاز در دسترس، این شرکت از جایگاه مناسبی در میان شرکت‌های معتبر دنیا برخوردار نیست. اگرچه در ساختار سازمانی وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران راهبری تاسیسات فرآوری نفت خام به شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی و راهبری تاسیسات فرآوری گاز طبیعی به شرکت ملی گاز ایران واگذار شده است، اما همان‌طور که در عملکرد برخی از شرکت‌ها دیده می‌شود، این شرکت‌ها از ظرفیت فرآوری سایر کشورها به‌صورت مالکیت و یا اجاره استفاده می‌کنند که این، یکی از راهکارهای افزایش ظرفیت فرآوری در اختیار محسوب خواهد شد. شایان ذکر است که در آینده‌ی نزدیک با راه‌اندازی فازهای جدید میدان پارس جنوبی و پالایشگاه‌های مربوطه، ظرفیت فرآوری گاز به‌میزان قابل توجهی افزایش خواهد یافت. چندین پالایشگاه نفت و میعانات گازی نیز در سال‌های آینده به ظرفیت پالایشی نفت کشور افزوده خواهد شد (پالایشگاه‌های خلیج فارس، هرمز، آن‌اهیتا، خوزستان و ...).

- حوادث بزرگ عملیاتی می‌تواند خدشه بسیار بزرگی بر اعتبار یک شرکت بین‌المللی وارد کند و اعتبار و بازار در اختیار آن را در کوتاه‌مدت و

منابع

- [1] BP Statistical Review of world energy 2014 workbook
- [2] World Energy Outlook 2014, iea
- [3] World Energy Outlook 2014 Factsheet, How will global energy markets evolve to 2040, 2014
- [4] PIW (Petroleum Intelligence Weekly)_Top_50_Nov_2013
- [5] <http://top250.platts.com/Top250Companies/10>
- [6] <http://www.oilandgasiq.com>
- [7] <http://www.forbes.com>
- [8] <http://www.visualcapitalist.com/top-10-oil-gas-companies-world>, on January 20, 2015
- [9] [http:// wikipedia.org](http://wikipedia.org)
- [10] The World's Biggest Oil & Gas Companies & the Industry Giants Who Lead Them, Sumit Dutta, Oil and Gas IQ Countdown 2014
- [11] Saudi Aramco Annual Report, 2014
- [12] Management Report OAO GAZPROM, 2013
- [13] <http://www.gazprom.com/about/production>
- [14] 2014 ExxonMobil Financial and Operation Review
- [15] Rosneft, annual report 2013
- [16] <http://www.rosneft.com/upstream/reserves>
- [17] <http://www.shell.com>
- [18] Royal Dutch Shell plc Annual Report and Form 20-F for the year ended December 31, 2014
- [19] <http://www.petrochina.com>
- [20] Petrochina Annual Report 2013
- [21] PEMEX ANNUAL REPORT, 2013
- [22] Chevron Annual Report, 2014
- [23] Kuwait Petroleum Corporation Annual Report, 2013